

zespoły grobowe z Jenišůva Űjezdu, których nie uwzględniał R. Weinzierl, *La Tène-Grüberfeld von Languest bei Bilin in Böhmen*, Braunschweig 1899.

Pierwsza ukazała się publikacja materiału z Libkovic, w której zawarte zostało też opracowanie zespołów pochodzących z sąsiedniej miejscowości Mariánské Radčice. Autor przed przystąpieniem do zasadniczego tematu omawia tu w krótkim wstępie genezę oraz ekspansję kultury celtyckiej i historię badań nad okresem lateńskim na terenie skupienia osadniczego u podnóża Rudaw. W tej pracy oraz w dwa lata później wydanej publikacji materiału z Jenišůva Űjezdu P. Budinski na pierwszym miejscu omawia materiały archeologiczne, przechodząc następnie w ostatnim rozdziale do analizy tego materiału i jego datowania. Prace te różnią się układem części materiałowych. W swej pierwszej rozprawie P. Budinski omawia poszczególne zespoły w obrębie cegielni, na których je znaleziono, odrębnie traktując zespoły grobowe i obiekty z osad. Duży kompleks osadniczy położony na granicy Libkovic i Mariánskich Radčic, o powierzchni ok. 28 ha, znajdował się bowiem na terenie aż ośmiu cegielni. Publikację tego materiału autor zawarł w czterech rozdziałach. W pierwszym z nich, a zarazem najobszerniejszym, omawia materiały z pięciu cegielni, które pod koniec lat dwudziestych tegoż stulecia weszły w posiadanie fabryki ceramiki. Trzy następne rozdziały zawierają opis zabytków archeologicznych z niezlokalizowanego stanowiska z Libkovic, cegielni Rudolfa z Mariánskich Radčic i nie zlokalizowanego stanowiska z tejże miejscowości. Całkiem inne kryteria zastosował P. Budinski przy omawianiu materiału z Jenišůva Űjezdu, traktując w dwóch rozdziałach osobno zabytki pochodzące z grobów i z osady. Obydwie prace zakończone są wykazem skrótów oraz obszernym streszczeniem w języku niemieckim.

Na osadzie celtyckiej w Libkovicach odkryto 6 obiektów oraz 31 jam kulturowych. Na jej północną część nawarstwia się późniejsze cmentarzysko celtyckie liczące 22 groby szkieletowe i ciałopalne. Nekropola w Jenišůvie Űjezdzie liczy 128 pochówków szkieletowych i 4 niepewne, na jej terenie rozkopano 6 obiektów z osady i 27 jam kulturowych.

Dużym brakiem obu tych prac jest mała ilość materiału ilustracyjnego i jego niski poziom. Poważne zastrzeżenia budzi proponowane przez Budinskiego datowanie materiałów, szczególnie zabytków z grobów. Przy opracowywaniu ich chronologii oparł się autor na datowaniu materiału grobowego opracowanym przez J. Filipa w pracy *Keltové ve střední Evropě*, a materiału z osad — przez A. Rybovą i B. Soudského w pracy *Libenice, keltská svatyně ve středních Čechách*. System chronologiczny J. Filipa jest jednak ostatnio przedmiotem wielu krytyk i modyfikacji, podczas gdy P. Budinski stosuje go bezkrytycznie. Datuje on np. poszczególne fazy rozwojowe omawianych stanowisk opierając się tylko na systemie J. Filipa i tak zabytki metalowe typowe dla okresu środkowolateńskiego odnosi on do pierwszej połowy I w. p.n.e. Formy tego rodzaju, jak wykazali to np. R. Hachmann i F. R. Hodson, należy datować nie później niż na koniec II w. p.n.e. Dyskusyjna jest też liczba faz rozwojowych stanowisk wyróżnionych przez P. Budinskiego. Wydzielił on na stanowisku w Libkovicach trzy fazy stadium poprzedzające występowanie zapinki duchcowskiej (materiały z osad), horyzont zapinki duchcowskiej i horyzont zapinki z dużą kulką na nóżce, zaś w Jenišůvie Űjezdzie ponadto horyzont zapinki o konstrukcji środkowolateńskiej. Tymczasem w najnowszej literaturze podkreśla się istnienie na terenach Celtyki wschodniej aż pięciu faz rozwojowych płaskich cmentarzysk celtyckich, tj. oprócz wymienionych trzech głównych horyzontów są jeszcze fazy przejściowe między nimi. Niedokładne opracowanie chronologii tych stanowisk można by tłumaczyć trudnościami w datowaniu poszczególnych zespołów, o czym wspomina autor, lecz np. grób 82 z Jenišůva Űjezdu należy zaliczyć do fazy przejściowej między

okresem wczesnolateńskim i środkowolateńskim, a nie — jak go datuje P. Budinski — do horyzontu zapinki o konstrukcji środkowolateńskiej.

Dokonał on również swoistej korelacji systemu chronologicznego zastosowanego w jego pracy z systemem P. Reineckego w oparciu o porównanie proponowanego datowania absolutnego. W rezultacie określili horyzont typowej zapinki duchcowskiej jako La B₂, a horyzont zapinki z dużą kulką na nóżce jako La C₁, co jest nieporozumieniem.

Recenzowane prace, pomimo wskazanych zastrzeżeń na temat zastosowanych metod chronologizacji oraz innych wspomnianych mankamentów, posiadają istotne znaczenie, gdyż udostępniły ciekawe, ważne materiały i na tym głównie polega ich wartość.

Mieczysław Domaradzki

A. CHMIELIŃSKA, GRABENSIE STABETTNE I BRUNNENWICIGNE Z DEM POLSKEN, *Acta Archaeologica Lubonensia*, nr 26, Lub 1971, ss. 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 114, 116, 118, 120, 122, 124, 126, 128, 130, 132, 134, 136, 138, 140, 142, 144, 146, 148, 150, 152, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 166, 168, 170, 172, 174, 176, 178, 180, 182, 184, 186, 188, 190, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, 210, 212, 214, 216, 218, 220, 222, 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 244, 246, 248, 250, 252, 254, 256, 258, 260, 262, 264, 266, 268, 270, 272, 274, 276, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 294, 296, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 320, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 348, 350, 352, 354, 356, 358, 360, 362, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 386, 388, 390, 392, 394, 396, 398, 400, 402, 404, 406, 408, 410, 412, 414, 416, 418, 420, 422, 424, 426, 428, 430, 432, 434, 436, 438, 440, 442, 444, 446, 448, 450, 452, 454, 456, 458, 460, 462, 464, 466, 468, 470, 472, 474, 476, 478, 480, 482, 484, 486, 488, 490, 492, 494, 496, 498, 500, 502, 504, 506, 508, 510, 512, 514, 516, 518, 520, 522, 524, 526, 528, 530, 532, 534, 536, 538, 540, 542, 544, 546, 548, 550, 552, 554, 556, 558, 560, 562, 564, 566, 568, 570, 572, 574, 576, 578, 580, 582, 584, 586, 588, 590, 592, 594, 596, 598, 600, 602, 604, 606, 608, 610, 612, 614, 616, 618, 620, 622, 624, 626, 628, 630, 632, 634, 636, 638, 640, 642, 644, 646, 648, 650, 652, 654, 656, 658, 660, 662, 664, 666, 668, 670, 672, 674, 676, 678, 680, 682, 684, 686, 688, 690, 692, 694, 696, 698, 700, 702, 704, 706, 708, 710, 712, 714, 716, 718, 720, 722, 724, 726, 728, 730, 732, 734, 736, 738, 740, 742, 744, 746, 748, 750, 752, 754, 756, 758, 760, 762, 764, 766, 768, 770, 772, 774, 776, 778, 780, 782, 784, 786, 788, 790, 792, 794, 796, 798, 800, 802, 804, 806, 808, 810, 812, 814, 816, 818, 820, 822, 824, 826, 828, 830, 832, 834, 836, 838, 840, 842, 844, 846, 848, 850, 852, 854, 856, 858, 860, 862, 864, 866, 868, 870, 872, 874, 876, 878, 880, 882, 884, 886, 888, 890, 892, 894, 896, 898, 900, 902, 904, 906, 908, 910, 912, 914, 916, 918, 920, 922, 924, 926, 928, 930, 932, 934, 936, 938, 940, 942, 944, 946, 948, 950, 952, 954, 956, 958, 960, 962, 964, 966, 968, 970, 972, 974, 976, 978, 980, 982, 984, 986, 988, 990, 992, 994, 996, 998, 1000.

Praca Alicji Chmielewskiej o grabieniach z dem polskich składa się ze wstępu, 3 rozdziałów, zakończenia, zakończenia materiałem, wykazu literatury, listy, strona tytułowa, spis treści, strona tytułowa, lista i map.

Wstęp ss. 1-12, wprowadzenie materiału z Turyi, spis treści, przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map. Rozdział I ss. 13-120, wprowadzenie materiału z Turyi, spis treści, przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map. Rozdział II ss. 121-250, wprowadzenie materiału z Turyi, spis treści, przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map. Rozdział III ss. 251-380, wprowadzenie materiału z Turyi, spis treści, przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map. Rozdział IV ss. 381-510, wprowadzenie materiału z Turyi, spis treści, przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map. Rozdział V ss. 511-640, wprowadzenie materiału z Turyi, spis treści, przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map. Rozdział VI ss. 641-770, wprowadzenie materiału z Turyi, spis treści, przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map. Rozdział VII ss. 771-900, wprowadzenie materiału z Turyi, spis treści, przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map. Rozdział VIII ss. 901-1030, wprowadzenie materiału z Turyi, spis treści, przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map.

Celem omawianej pracy jest pokazanie grabieni jako elementu kultury materialnej w wczesnych epokach ich form i funkcji. Podkreśla także A. Chmielewska rolę wprowadzenia nowych danych do istniejącego systemu typologiczno-chronologicznego grabieni. Zwraca się przy tym, iż nie może sobie pozwolić na całkowite wycopanie tych kwestii. Ma to być jedynie „podejmowanie niektórych wątków w tej dziedzinie oraz propozycja kierunków dalszych prac, tym bardziej że ciągle porażająco się temu problemowi stawiają nowe koncepcje i rozwiązania poglądy” s. 12.

W rozdziale I „Zagadnienia klasyczne i typologiczne grabieni” ss. 13-26, po wprowadzeniu do istniejącego dotychczas systemu typologiczno-chronologicznego nowego materiału, podaje A. Chmielewska przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map. Rozdział II „Zagadnienia klasyczne i typologiczne grabieni” ss. 27-40, po wprowadzeniu do istniejącego dotychczas systemu typologiczno-chronologicznego nowego materiału, podaje A. Chmielewska przegląd literatury, wstęp do rozdziału o grabieniach z dem polskich, zakończenie, wykaz literatury, lista i map.

1. H. GIBBON, Beitrag zur Geschichte des Neoliths, *Verhandlungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte*, 8, 1884, s. 128-129.